

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

احكام

(آشنایی با احكام)

سال دوم آموزش متوسطه

رشته علوم و معارف اسلامی

وزارت آموزش و پرورش سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

برنامه‌ریزی محتوا و نظارت بر تألیف : دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی

نام کتاب : احکام (آشنایی با احکام) - ۲۳۳/۱

شورای برنامه‌ریزی : حجت‌الاسلام دکتر حسین سوزنجی، حجت‌الاسلام سعید سید حسینی، حجت‌الاسلام محمود توسل،

دکتر محمد مهدی اعتصامی، علی ناسخیان، حسن جعفریان و مهدی حاجیان

مؤلف : حجت‌الاسلام نورالدین شریک

آماده‌سازی و نظارت بر چاپ و توزیع : اداره کل چاپ و توزیع کتاب‌های درسی

تهران: خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)

تلفن : ۸۸۸۳۱۱۶۱-۹، دورنگار : ۸۸۳۰۹۲۶۶، کد پستی : ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹

وب سایت : www.chap.sch.ir

صفحه‌آرا : صغری عابدی

طراح جلد : مریم کیوان

ناشر : شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران : تهران - کیلومتر ۱۷ جاده مخصوص کرج - خیابان ۶۱ (داروپخش)

تلفن : ۴۴۹۸۵۱۶۱-۵، دورنگار : ۴۴۹۸۵۱۶۰، صندوق پستی : ۳۷۵۱۵-۱۳۹

چاپخانه : شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران «سهامی خاص»

سال انتشار و نوبت چاپ : چاپ سوم ۱۳۹۱

حق چاپ محفوظ است.

شابک X - ۹۶۴ - ۵ - ۱۸۰۰ - X ISBN 964 -05- 1800 - X

امیدوارم که خداوند همه ملت‌ها را و خصوصاً ملت ایران را، موفق کند که به‌طور صحیح به احکام اسلام عمل کنند و متکی به الطاف عالی‌ه حق تعالی باشند.

معلمان محترم، صاحب نظران، دانش آموزان عزیز و اولیای آنان می توانند نظر اصلاحی خود را در باره روی مطالب

این کتاب از طریق نامه به نشانی تهران - صندوق پستی ۳۶۳ ۱۵۸۵۵ - گروه دسی مربوطه یا پیام نگار (Email)

talif@talif.sch.ir ارسال نمایند.

دختر نامه ریزی و تایف کتاب بونی

فهرست مطالب

- درس اوّل : امر به معروف و نهی از منکر (۱) ۱
- درس دوم : امر به معروف و نهی از منکر (۲) ۵
- درس سوم : دفاع و جهاد ۱۲
- درس چهارم : آداب معاشرت مردان و زنان ۱۸
- درس پنجم : حدود معاشرت محرم و نامحرم ۲۲
- درس ششم : تفریحات ۲۹
- درس هفتم : زکات ۳۴
- درس هشتم : خمس ۴۲
- درس نهم : وصیت ۴۶
- درس دهم : ارث ۵۰
- درس یازدهم : احکام کسب و کار ۵۵
- درس دوازدهم : معاملات حرام ۶۲
- درس سیزدهم : اصطلاحات اقتصادی اسلام (۱) ۶۹
- درس چهاردهم : اصطلاحات اقتصادی اسلام (۲) ۷۶
- منابع و مأخذ ۸۰

سخنی با دبیران محترم

درس احکام یکی از دروس اصلی رشته‌ی علوم و معارف اسلامی بوده و آموزش آن از مهم‌ترین اهداف این رشته می‌باشد. گذشته از آشنایی و عمل به احکام و دستورات شرع، فهم نظام فقهی اسلام و آشنایی با فلسفه‌ی برخی دستورات، می‌تواند موجب فهم عمیق‌تر دین و برقراری ارتباط بهتر دانش‌آموز با مسائل فقهی گردد. آمیختن مباحث «فلسفه فقه» با «درس احکام» ضمن کاستن از خستگی این درس و تسهیل امر آموزش، به دقت بخشی در مطالعه‌ی مباحث دینی و زدودن شبهات احتمالی پیرامون آن، کمک بسزایی خواهد نمود.

کتابی که پیش رو دارید قسمت دوم و پایانی مجموعه کتاب احکام است که طبیعتاً شامل مباحث نماز، تقلید، روزه و دیگر مباحث کتاب نخست نمی‌باشد. محتوای این کتاب بر طبق برنامه مصوب در دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتب درسی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی تهیه گردیده است و مؤلف ملزم به رعایت مواد آن برنامه و لحاظ چارچوب‌های معمول کتاب‌های رسمی بوده است. لذا با توجه به محدودیت‌های ساعات درسی و حجم کتاب و برخی ملاحظات دیگر، مباحث مطرح شده صرفاً جنبه‌ی آشنایی با احکام را داشته و به هیچ‌وجه شامل تمام مسائل مربوط به آن بحث نمی‌شود. دبیر مربوطه، در صورت لزوم و به اقتضای شرایط، می‌تواند توضیحات و مثال‌های تکمیلی را به دانش‌آموزان ارائه و یا آنان را به رساله و دیگر کتب مرتبط راهنمایی نماید.

در این کتاب سعی گردیده تا همان روالی که در درس دین و زندگی اجرا شده است دنبال شود و هر درس، شامل فعالیت، نکاتی برای مطالعه و پرسش‌هایی جهت مشارکت فعال دانش‌آموز در کلاس باشد. همچنین ترجمه‌ی برخی آیات و روایات نیز بر عهده‌ی دانش‌آموز گذاشته شده است تا در سایه‌ی آن، به‌طور غیر مستقیم، ادبیات عرب و نیز فهم قرآنی دانش‌آموز توسعه یابد. لازم به ذکر است که این کتاب نه به‌عنوان «خودآموز»، بلکه جهت تدریس توسط دبیر مجرب و آموزش دیده طراحی گردیده است، و پاسخگویی به سؤالات هر درس، مستلزم کمک و هدایت دبیر مربوطه است. جهت هماهنگی و مساعدت بیشتر، علاوه بر تدوین و توزیع کتاب راهنمای معلم، برگزاری دوره‌های ویژه جهت دبیران محترم، در دستور کار سازمان قرار داشته است.

در تألیف این کتاب، که حاصل نظر جمعی و نگارش نهایی مؤلف محترم است، از آوردن اختلاف فتوا خودداری شده و در صورت لزوم، دانش‌آموزان به رساله‌ی مرجع تقلید خود ارجاع داده می‌شود. هر چند محتوای دروس متشکل از متون مندرج در رساله‌های عملیه است لیکن استناد احکام مذکور به شماره‌ی مسائل رساله، با توجه به اختلاف رساله‌های گوناگون، ذکر نگردیده است.

البته یافتن شماره مسئله و صفحه‌ی مربوط به هر مبحث، با توجه به مختصر بودن نوع مسائل در رساله، بسیار آسان خواهد بود.

آشنایی با اصطلاحات فقهی گرچه برای دانش‌آموز رشته معارف می‌تواند مفید باشد اما جهت جلوگیری از خاطره ناخوشایند درس احکام و با در نظر گرفتن سختی نسبی این درس، از آوردن اصطلاحات تخصصی فقهی ممانعت به عمل آمد تا دانش‌آموز به جای تمرکز بر محتوا و مضمون، در دام صعوبت الفاظ و به‌خاطر بسیاری آن‌ها گرفتار نیاید. همچنین به صلاح‌دید شورا، از ذکر مستحبات و مکروهات و احکام مفصل خودداری گردیده و همت اصلی بر واجبات و اصول هر بحث متمرکز گشت.

لازم به ذکر است که درس «دین و زندگی» که اکنون در رشته «علوم و معارف اسلامی» تدریس می‌شود با انتشار تدریجی کتاب‌های «احکام»، «اخلاق» و «اصول عقاید»، از این رشته حذف خواهد شد. بنابراین همپوشانی‌های احتمالی این کتاب و کتاب «دین و زندگی» جای اشکال و نگرانی نخواهد بود.

امید است با مطالعه و در میان گذاشتن نظرات پیشنهادی خود، ما را در جهت ارائه هر چه بهتر کتاب‌های درسی یاری نمایید.

خداوند همیشه یار و یاورتان باشد

دانش آموزان گرامی

سلام بر شما

خداوند منان که بهشت را منزلگاه نهایی انسان قرار داده، راه رسیدن به آن را نیز به انسان آموخته است؛ راهی که خوشبختی دنیا را نیز به همراه دارد.

و آفرین بر شما

که در رشته‌ای تحصیل می‌کنید که شناخت پیام نجات‌بخش الهی هدف آن است.

کتابی که پیش‌رو دارید سعی دارد گوشه‌ای از احکام عملی اسلام را به ما بیاموزد، احکامی که در قالب رساله‌ی عملیه با آن آشنا هستید. قطعاً احکامی که روشنی‌بخش راه زندگانی ماست بسیار فراتر از آن است که در صفحاتی محدود بگنجد، هر کدام از ما نیز مرجع تقلیدی داریم که منبع ما در شناخت احکام است. پس در هر مسئله‌ای باید به رساله‌ی عملیه‌ی مرجع تقلیدتان نیز مراجعه کنید و از دبیر گرامی کمک بگیرید.

احکام الهی مبتنی بر علم و حکمت است و قطعاً آنچه خدا از ما خواسته در رشد و بالندگی ما نقش دارد. سعی کنیم همیشه این را در خاطر داشته باشیم و با میل و رغبت به احکام عمل نماییم. احکام الهی موضوعی است که در همه‌ی زندگی با آن سروکار داریم و باید آن‌ها را بکار گیریم؛ خواه دانش‌آموز باشیم و خواه دبیر، خواه بخواهیم این رشته را ادامه بدهیم خواه نه. پس چه بهتر که از این فرصت به بهترین نحو استفاده کنیم و آن را به کاملترین شکل بیاموزیم.

موفق باشید و خدا یارتان باد